

РЕЗЮМЕТА НА НАУЧНИТЕ ТРУДОВЕ

на гл. ас. д-р Златина Георгиева Димитрова

за участие в конкурс за заемане на академична длъжност „доцент“,
област на висше образование **1. Педагогически науки,**
професионално направление **1.2. Педагогика (Предучилищна и начална
училищна педагогика, медийна педагогика),**
обявен от Бургаския свободен университет в ДВ, бр. 82/14.10.2022 г.

МОНОГРАФИЯ

Основен хабилитационен труд за заемане на академична длъжност „доцент“

Димитрова, Зл. 2023. Дигитална трансформация – компетентност и креативност в детската градина и в училище. ЕКС ПРЕС – Габрово. 232 стр. ISBN 978-954-490-767-9

Монографичният труд изследва педагогическите аспекти за формиране на дигитална компетентност и дигитална креативност в детската градина и в началното училище, защото те са основна част от започналия процес на дигитална трансформация в световното образование. Така изследването се свързва с ключовите компетентности в Европейската референтна рамка и уменията на ХХІ век.

В епохата на Образование 4.0 дигиталната компетентност и дигиталната креативност са сред приоритетните области на познание в съвременната образователна система. Това прави темата на монографичното изследване изключително актуална и значима за педагогическата наука.

Образованието с цел формиране на дигитална компетентност и дигитална креативност на децата в предучилищна и в начална училищна възраст е неизследвана научна област. Независимо от техническата обезпеченост и постиженията по отношение на дигиталната грамотност на подрастващите, анализът на актуалната научна литература и на педагогическата практика у нас показва, че в родната образователна система не се отделя достатъчно внимание на този проблем. А формирането на дигиталната компетентност и дигиталната креативност е важен аспект от развитието на личността на детето в съвременния технологичен свят. Те са продиктувани от нуждите на обществото от технологично грамотни и творчески мислещи

личности, способни да вземат нестандартни решения и бързо да се адаптират към условията в този бързо променящ се, понякога нестабилен, свят.

Изложението се състои от въведение, четири части и заключение, като първата и втората глава имат преобладаващо теоретичен характер, а другите две са с практическа насоченост. Общият обем е 232 страници. *В изследването са обхванати 187 родители на деца от 1 до 11-годишна възраст и 70 детски и начални учители.* За да се получи по-пълна картина за нивото на дигитална грамотност на учениците в началния образователен етап, *в емпиричното изследване участват 77 ученици от 1. до 4. клас.*

В първа глава е направен аналитичен обзор на основните понятия за нова грамотност и ключовите умения в дигиталния свят, като основа за компетентностния подход в образованието. На тази основа е обогатена теорията за грамотността и нейната модификация в ХХІ век. Анализирани са съвременната нормативна база и учебна документация по отношение на дигитална трансформация, ключови компетентности и учебно съдържание в Р България, както и тяхното унифициране с изискванията на Европейската комисия.

Във втора глава е представен задълбочен анализ на поколенческите характеристики на децата „Алфа“ и особеностите в тяхната дигитална социализация въз основа на авторско проучване сред ученици в начална училищна възраст, родители и учители. Специално внимание е отделено на *спецификата на родителското влияние върху дигиталното развитие на децата*, което е сравнително нова величина в партньорството родител – дете и в семейните и обществените възпитателно-образователни взаимодействия. Установено е, че българските деца навлизат в света на технологиите още в първите три години след раждането си и почти веднага се превръщат в техни активни ползватели. *Изследвана е готовността на детските и началните учители за настъпилата дигитализация в образованието* с цел критичен подбор и компетентно използване на дигиталните ресурси в учебно-възпитателния процес. *Разгледани са съвременните тенденции и изисквания към компетентностите на педагозите* на базата на Европейска рамка за дигиталната компетентност на преподавателите, известна като DigCompEdu, и стандартите на Международната асоциация за развитие на информационните технологии в образованието /ISTE/.

В трета глава са анализирани различни аспекти на педагогическо взаимодействие за формиране на дигитална компетентност и дигитална креативност в детската градина. Направен е *преглед на съществуващия опит в приложението на дигиталните технологии в предучилищното образование.*

Предложен е обоснован модел за дигитална детска градина като образователна екосистема, както и варианти за приложение на дигиталните технологии в познавателната работа с деца в предучилищна възраст.

Четвърта глава предлага педагогически подходи за формиране на дигитална компетентност и дигитална креативност в началното училище. Разгледани са моделите за дигитална трансформация в училищното образование във Финландия, Южна Корея и Сингапур, тъй като образователните системи на тези страни използват дигитални инструменти, средства и ресурси за обучение, за да се справят с новите предизвикателства и да демонстрират постоянно високо ниво на успех на своите ученици. В тези държави успешно са въведени програми за технологично обучение, така че изучаването на техните практики води до разбиране за това как могат да бъдат изградени правилните стратегии.

След това са представени *новите технологии и формати в дигиталното образование (дистанционно и смесено)*. Акцентира се на *проектно-базираното обучение в дигитална образователна среда*. Изпълнявайки проекти, учениците придобиват опит, на базата на който се формира набор от универсални компетентности, търсени от дигиталния век. Наред с актуалните направления в развитието на съвременното образование, в последната глава е разгледана и *геймификацията (игровизацията) на учебния процес*, която стъпва на дълбоката привързаност на децата на ХХІ век към компютърните игри. Описани са и някои *нови форми на обучение чрез опит и сътрудничество*, които все по-усилено навлизат в педагогическата практика. Те се реализират в присъствен формат лице в лице и подпомагат развитието на компетенции като креативност, умения за работа в екип, развитие на комуникациите и сътрудничеството в дигиталния свят.

Един от основните изводи в монографията е, че *дигитализацията позволява на съвременните образователни институции да направят учебния процес по-гъвкав, адаптиран не само към реалностите на днешния ден, но и към новите технологични предизвикателства в бъдещето*. Отговорността за формирането и усъвършенстването на дигиталните умения и на дигиталната култура на съвременното поколение пада върху цялата педагогическа общност. Ето защо за модерната детска градина и училище е важно учителите да знаят какво е интересно за децата от поколението „Алфа“, как да управляват процеса на широко въвеждане на дигитални технологии в образователния процес, без кои технологии е невъзможно да се формира развиваща се дигитална образователна среда.

Формирането и развитието на съвременна дигитална образователна среда ще осигури постигането на такива ключови резултати като:

- персонализиране на учебно-възпитателния процес, основан на изграждането на индивидуални образователни траектории и наблюдение върху образователните възможности и постижения на децата и учениците, тяхното личностно и професионално развитие;
- поддържане на устойчива мотивация за учене и активно участие на всяко дете в познавателно-възпитателния процес;
- осигуряване на проектен характер на учебните дейности, интегриране на теоретично и практическо обучение, разширяване на възможностите за използване на различни индивидуални и екипни форми на организиране на учебния процес;
- осигуряване на достъп до образование на деца и ученици, живеещи в отдалечени и труднодостъпни райони;
- създаване и разширяване на възможностите за социализация и обучение на деца и ученици в неравностойно социално положение;
- осигуряване на бърза обратна връзка, бърза и обективна оценка на резултатите от обучението в хода на изпълнение на учебните задачи;
- автоматизация на административните дейности, освобождаване на учителя от рутинни операции.

КНИГА НА БАЗАТА НА ЗАЩИТЕН ДИСЕРТАЦИОНЕН ТРУД

Димитрова, Зл. 2022. Медийна грамотност в началното училище. Гаяна – Русе. 392 стр. ISBN 978-619-7604-26-9

През 2020 г. пандемията от коронавирус постави образователната система пред огромно изпитание. Учебните заведения бяха затворени, а децата и учениците спешно трябваше да преминат на обучение в електронна среда от разстояние, осъществявано чрез различни медийни платформи. Заради задължителния виртуален учебен процес се наложи дори малките ученици прекарват по 4 – 5 часа на ден пред екраните на компютрите и дигиталните устройства, без да имат необходимите познания как да използват тези медийни средства и добитата чрез тях медийна информация. С това е свързана все по-належащата потребност от формиране на медийна грамотност у учениците още в началния етап на основната образователна степен.

Книгата предлага авторски модел за формиране на медийна грамотност на ученици в етапа 1. – 4. клас. Конструирана е учебна програма

с упражнения, задачи, дидактически и развиващи игри с приложение на медийни технологии. Това е първото комплексно изследване по проблема у нас, разработено след задълбочена теоретична обосновка, апробирано в учебна среда и въведено в образователната практика. В изследването са обхванати 161 ученици, 113 родители и 109 начални учители. Експериментална база за провеждане на изследването са 9 училища в община Велико Търново, както и Неделно училище „Българче“ в град Неапол, Италия.

Книгата се състои от увод, четири глави, изводи и заключение, а общият обем е 392 страници. Текстът е онагледен с 65 таблици, 35 фигури и 1 схема.

В първа глава след задълбочен теоретичен анализ са дефинирани понятията „медийна среда“, „медийна култура“ и „медийна грамотност“. След това е анализирана връзката между ключови компетентности, медийна грамотност и нива на оgramотяване в българското училище. Теоретичните проучвания показват, че формирането на медийна грамотност в началния етап е основна част от процеса на оgramотяване на малките ученици за придобиване на ключовата компетентност „общуване на роден език“. В този смисъл може да се твърди, че медийната грамотност е съставна част на грамотността.

Втора глава разглежда възможностите за формиране на медийна грамотност чрез формално и неформално образование в етапа 1. – 4. клас. Представен е *анализ на световния опит за формиране на медийна грамотност* сред малките ученици. Подробно са представени моделите за медийно образование в Канада, Великобритания, Финландия и Испания, чийто познания и опит са заимствали други страни по света. Специално внимание е отделено и на възможностите за медийно обучение в България. Проучванията водят до извода, че *медийното образование в ученическа възраст продължава да се случва спонтанно, неформално, несистемно и непланирано. Осъществява се без образователно посредничество и не се регулира нито от документи, нито от институции.* Именно в такъв контекст днес у нас се придобиват умения и навици за медийна грамотност. **Предложени са пет авторски варианта за формиране на медийна грамотност чрез извънкласни форми на работа.** Те са подробно описани, като включват и примерни тематични разпределения.

В трета глава е представена теоретичната постановка на експерименталната работа. За основа служи разработеният авторски *диагностичен инструментариум, който се състои от критерии с показатели и индикатори към тях и средства за диагностично обследване.* Предложените критерии са общо 10 и са изведени въз основа на анализите за формиране на медийна грамотност като образователен подход. След това са разгледани

основополагащи понятия, свързани с **конструирането на теоретичния модел**. Неговите параметри включват *подходи и принципи на обучение, цели, очаквани резултати, учебно съдържание, етапи, методи, техники и форми, съобразени с планираните равнища на усвояване на учебния материал*.

В четвърта глава е представен анализ на резултатите от експерименталното изследване. Чрез три анкетни проучвания е изяснена позицията на ученици, родители и начални учители по отношение на използването на медийни средства при 7 – 11-годишните. **Експерименталният модел е апробиран** сред ученици в 4. клас, които веднъж седмично посещават заниманията на Медийен клуб „Наблюдател“. *Разработена е учебна програма с цел, задачи, методи и форми на работа, учебно съдържание в шест тематични раздела и очаквани резултати.* Дейностите са насочени към повишаване на медийната грамотност на учениците по всички 10 критерии от диагностичния инструментариум. Програмата е за една учебна година и се състои от *30 уроци с авторски упражнения, специални задачи, дидактически и развиващи игри с приложение на медийни технологии*.

С представения модел за формиране на медийна грамотност се постига базово образователно ниво на медийна култура на малкия ученик. Детето, което притежава по-висока медийна грамотност, може да извлече максимум информация от медийни източници, правилно да възприема медийни текстове и да намира водещите послания в тях, самостоятелно и успешно да създава средства за медийна информация и свои медийни текстове, да се научи да мисли критически и творчески.

РЕЗЮМЕТА НА ОСТАНАЛИТЕ ПУБЛИКАЦИИ ПО ТЕМАТИЧНИ ОБЛАСТИ

А. Публикации, свързани с теоретични и приложни аспекти на дигиталната компетентност в детската градина и в началното училище

Димитрова, Зл. 2022. Ролята на началния учител за дигиталната социализация на малкия ученик. *Международна научна конференция "Педагогическото образование - традиции и съвременност"*. ВТУ „Св. св. Кирил и Методий“. 264 – 272. ISSN 2534-9317.

Глобалната дигитализация, която не подмина и образователната система, доведе до *редица промени и предизвикателства във взаимоотношенията «учител – ученик»*. **Основна цел на изследването е да се идентифицират основните проблеми, пред които са изправени педагогическите специалисти**

в процеса на социализация на малките ученици в дигитална среда. За учителя това е свързано с овладяване на нови професионални компетентности и дигитални умения за живот в цифровото общество. Статията представя част от резултатите от *авторско изследване за дигиталната компетентност на началния учител* и търси отговор на въпросите: «Готов ли е българският учител за тези динамични промени?», «Могат ли да формират педагозите дигитална грамотност у своите ученици?», «Притежават ли учителите необходимата дигитална компетентност и могат ли ефективно да използват ИКТ в учебния процес?».

Статията разглежда в теоретичен план концепциите за дигитална компетентност, включително и на преподавателите. Още повече, че основен фактор за успешната реализация на образователните иновации и на дигиталната трансформация в българското училище е дигиталната компетентност на учителите. С това са свързани и последните промени в Наредбата за държавните изисквания за придобиване на професионална квалификация «учител».

Резултатите от проучването показват, че *началните учители не са запознати с промените в развитието на съвременните деца*, като 56 на сто от анкетираните не могат да обяснят особеностите на т.нар. «клипово мислене», характерно за подрастващите от поколението «Алфа». Емоционалната интелигентност, самоорганизацията при използване на интернет, уменията за защита на личните данни в дигитална среда не са важни за 54% от педагозите.

В същото време изследването сочи, че *учителите притежават дигитална грамотност над средното ниво.* 80 на сто от респондентите признават, че се справят много добре и отлично с търсенето на информация в интернет. 50% заявяват, че притежават отлични или много добри умения за проверка на информацията по различни начини (в други авторитетни източници, оценка на репутация на сайт, информация за автора (източник) на материал и др. 61,4% от учителите твърдят, че са отлично и много добре подготвени за работа с облачни технологии, осигурени за участниците в образователния процес.

Димитрова, Зл. 2023. Педагогически аспекти на феномена „дигитално детство“ и дигиталната социализация на децата от поколението „Алфа“. *Съвременна хуманитаристика*. 18(1), БСУ (под печат). ISSN 1313-9924.

Изучаването на проблемите на дигиталната социализация на подрастващите е сред актуалните задачи на психологията, педагогиката, социологията по няколко причини: 1) заради слабата теоретична обосновка на понятието; 2) заради липсата на психолого-педагогически модел на този процес; 3) заради недостатъчния брой на широкомащабни и продължителни

експериментални изследвания на дигиталното поколение, излизайки извън границите на „добро или лошо“; 4) заради липсата на методология за изследване на дигиталната социализация; 5) няма значително количество изследвания на дигиталните активности на децата в предучилищна възраст.

Основна цел на педагогическото изследване е да представи някои аспекти на феномена “дигитално детство” и да проследи особеностите в дигиталната адаптация на децата от поколението “Алфа” според оценката на техните родители, които се явяват основни агенти за социализация на подрастващите. Студията разкрива интересни детайли, свързани със спецификата на родителското влияние върху дигиталното развитие на децата, което е сравнително нова величина в партньорството родител-дете и в семейните и обществени възпитателно-образователни взаимодействия.

Методологията на изследването се основава на теоретичния анализ на научна литература, посветена на дигиталното детство, особеностите на различните дигитални поколения и дигиталните компетентности в образованието. *Основен метод на емпиричното изследване е анонимното и доброволно анкетиране. Проучването обхваща 187 респонденти от цялата страна, които са родители на деца от 1 до 11-годишна възраст.*

Първата част разкрива градацията от дигиталното детство към дигитално поколение. След това са проследени поколенческите особености на децата «Алфа». По формални стандарти то ще бъде най-образованото поколение, тъй като неговите представители започват да трупат знания, умения и компетентности още в най-ранна възраст, а учебната, трудовата и социалната им дейност ще продължи след 70-80-годишна възраст.

Емпиричното изследване определя нивото на дигитални умения и компетентност на родителите, а целта е да се разбере дали нейното повишаване е ефективен начин за намаляване на безпокойството им и за увеличаване на увереността в необходимостта от използване на нови инструменти в образованието.

Проучването търси отговор и на въпроса *“Нуждаят ли се децата от обучение по дигитална грамотност в детската градина или в училище?”*. Установено е, че дигитално грамотните семейства имат по-ясна позиция по много въпроси и изпитват по-малко страх от готвената дигитална трансформация в образованието. Притесненията им са свързани преди всичко с готовността на образователната среда и педагозите за тези промени, отколкото с тяхното негативно въздействие върху децата и учениците.

Изследването се фокусира и върху въпросите кои дигитални средства подпомагат най-ефективно социализацията на децата и какви допълнителни

условия (помощ и инструкции) са необходими за тяхното прилагане. Анализът показва, че по-голяма част от родителите смятат развитието на дигиталните умения на децата си като повишаване на тяхната „техническа“, а не на комуникативна компетентност, въпреки че възрастните често се оплакват от прекомерната ангажираност на децата им с интернет и компютърни игри. Освен това се установи, че именно личните наблюдения на родителите по време на онлайн обучение допринасят в по-голяма степен за тяхното положително отношение и им помага да разберат стойността на самообразованието за децата им.

Въз основа на получените данни **се прави изводът, че българските деца в най-ранна възраст се потапят в необятния свят на технологиите и още в предучилищния период се превръщат в техни активни ползватели.** Лесното усвояване, бързият достъп до неограничени ресурси и многофункционалност превръщат дигиталните устройства в любима, дори единствена играчка за по-голяма част от подрастващите. Това поставя въпроса: готови ли са възрастните (родители, детски и начални учители) за това проникване на дигиталните средства и интернет в живота на детето?

Б. Публикации, свързани с теоретични и приложни аспекти на медийната педагогика

Димитрова, Зл. 2022. Формалното образование – основа за формиране на медийна грамотност в образователния процес в 1. – 4. клас. *Предучилищно и училищно образование*. София: Педагогическо издателство „Образование“. бр. 1. 110 – 121. ISSN 2535-0692.

Статията разглежда възможностите за формиране на медийна грамотност на учениците в началния образователен етап, които предлага формалното образование в България. *Направеният анализ на учебните програми по български език и литература в контекста на елементите на медийната грамотност, които присъстват в тях,* води до извода, че именно в процеса на изучаване тези предмети у учениците трябва да се поставят основите на уменията за бързо ориентиране в информационното пространство.

В същото време *в българското училище се отделя малко внимание на културата на взаимодействие на учениците със средствата за масова комуникация.* Затова днес то трябва да си постави цел: *възпитание на подрастващите в критическо отношение към медиите.* Малките ученици възприемат медиите като форма за отдих и развлечение. Задача на учителя в началното училище е да намери приложение на тези средства в обучението и възпитанието. В тази връзка е необходимо по време на учебните занимания

педагогът на научи децата да осмислят и анализират получената медийна информация, да развиват и възпитават култура за разбиране на медийни текстове, да формират критическо отношение към всяка медийна продукция, която те чуват и виждат всеки ден. За постигането на тези цели и задачи в образователния процес задължително трябва да се използват информационно-комуникационните технологии. Те помагат за всестранното развитие на малкия ученик и за формирането на неговата медийна грамотност.

Стига се до извода, че днес **традиционната образователна парадигма „педагог – учебник – ученик“** се допълва от нова схема: **„ученик – медийни средства – педагог“**. Тя отразява хуманистичните традиции в педагогиката и предлага допълнителни възможности за образование – не наличие на готови, систематизирани знания, подлежащи на усвояване, а творчески подход към търсене и анализ на предлаганата информация за решаване на педагогическите задачи.

Затова в статията са представени и възможностите за формиране на медийна грамотност на малките ученици чрез медийни средства, които са неразделна част от обучението по български език и литература в началния етап. Анализът налага извода, че **образованието, базирано на медийни средства, е процес на формиране на медийнокултурна личност**. Тя притежава развити способности за възприемане и усвояване на базови знания, умения и навици, за създаване, анализ и оценка на медийни текстове, за разбиране на социокултурния контекст на функциониране на медиите в съвременния свят. Формирането на медийна грамотност при учениците още в началния училищен етап може да стане, ако бъде въведена специална обучителна програма, но на този етап в България такава възможност не съществува.

Димитрова, Зл. 2021. Медийната компетентност на началния учител – реалност и перспективи. Съвременна хуманитаристика. 17(1). БСУ. 27 – 36. ISSN 1313-9924.

<https://www.bfu.bg/uploads/pages/sh-2021-1.pdf>

В пълното ежедневие на малкия ученик все по-трайно се установяват медиите и медийните средства за комуникация. **Новата цифрова реалност разкрива пред децата „света на възрастните“, с който те имат малък пряк контакт, но в същото време значително разширява тяхната комуникационна среда**. Нестабилността на медийната среда и едновременното засилване на влиянието на медиите като агент за социализация създават принципно нови условия за развитие и възпитание на бъдещите поколения. Това са само част от причините, поради които изучаването на медийното поведение

на децата и на възрастните, както и проучването на тяхното медийно потребление да са сред актуалните направления в педагогиката, психологията, социологията, журналистиката.

Основна цел на изследването е да се изясни позицията на началните учители по отношение на консумацията на медийно съдържание и използването на медийни средства от ученици в етапа I. – 4. клас, както и да се установи степента на медийна компетентност на педагозите. За целите на изследването са приложени методите на анкетното проучване, на теоретичния анализ и синтез на научна литература и официални документи, свързани с медийното образование.

Проучването обхваща 109 респонденти, които са начални учители в 10 училища в община Велико Търново. Въз основа на обобщените емпирични данни са направени следните изводи:

1. медиите и медийните средства присъстват трайно в ежедневието на децата в начална училищна възраст;
2. голяма част от началните учители използват различни медийни средства в образователния процес в училище;
3. голяма част от началните учители не притежават необходимите базови знания, умения и навици за намиране, разбиране, оценяване, анализ и интерпретация на медийни текстове, както и критерии за практическо ориентиране на подрастващите в съвременното медийно пространство. Това говори за необходимостта от медийно образование на настоящите и бъдещите педагози.

В. Публикации, свързани с методиката на обучение по български език и литература в начална училищна възраст

Димитрова, Зл. 2022. Приложение на проектно базираното обучение в уроците по литература (I – IV клас). *Български език и литература*. 64(6). 654 – 664. ISSN 0323 – 9519 (Print)/ISSN 1314 – 8516 (Online).

Статията разглежда възможностите за приложение на проектно базираното обучение в уроците по литература в началния образователен етап. Този иновативен метод предлага нов тип педагогическо взаимодействие по отношение на учебното съдържание по предмета, свързано с постигане на необходимото базово равнище за комуникация на роден език в етапа I – IV клас. Обучението чрез проекти е приложимо и в контекста на изграждане на литературни компетентности чрез работа с художествен текст, което е основна част от формирането на езикова грамотност и се свързва с уменията на учениците

за разпознаване, разбиране и интерпретиране на специфичната информация, която той носи.

*В публикацията се разглежда проблемът за четенето, книгите и формирането на ученика читател, като се стига до извода, че успехът в развитието на читателския интерес у децата зависи от разнообразните методи, които прилага в своята работа началният учител. Специално внимание е отделено на иновативния подход в обучението по литература. След това се акцентира на проектната технология в обучението, която подпомага самостоятелното вземане на решение във всяка трудна ситуация, формира образователна мотивация у децата, тяхната читателска грамотност, готовност за самообразование, образователна рефлексия, саморегулация и самоорганизация на ученика. **Разгледани са методическите аспекти за приложение на проектно базираното обучение в часовете по литература в контекста на учебното съдържание, целите и видовете проекти.***

С въвеждането на проектни дейности в съвременното обучение по литература може да се решат и редица педагогически проблеми. Един от тях е свързан с превръщането на малкия ученик в активен читател, който неусетно, по достъпен, весел и интересен начин, да се потопи в необятния и вълнуващ свят на книгата.

Димитрова, Зл. 2022. Цифровото четене като методически похват в обучението по български език и литература в начална училищна възраст. Библиотеки, четене, комуникации: Двадесета национална научна конференция с международно участие. Велико Търново. ISSN 2683-0981 (online)/ISSN 1313-8138 (Print).

<https://www.libraryvt.com/images/conferences/2021/15-Zlatina-Dimitrova.pdf>

Статията разглежда проблемите на четенето в новата цифрова реалност, формиращо устойчиви читателски практики сред учениците в началния етап на основната образователна степен. Актуалността на темата е продиктувана от факта, че цифровото четене сред децата и младежите вече доминира над традиционното. *Промяната в навиците за четене налага нов подход в обучението по български език и литература в начална училищна възраст.* Това е свързано с необходимостта от систематизиране на ключовите стимули за засилване на читателската дейност сред детската аудитория, както и с разработването и въвеждането на цифрови формати за овладяване на художествената литература, които са адекватни на нуждите и предпочитанията на поколението на XXI век.

Новата цифрова реалност измени не само принципите и начините за разпространение на информацията, но и традициите на четенето, наложени през вековете. Интернет, подобно на печатната дървена преса на Гутенберг, създаде нов свят за комуникация и друга среда за съществуване, включително и за малките ученици. В тази връзка *цифровото четене е разгледано като пореден етап от еволюцията на писмената култура на човечеството. Проследена е връзката между цифровото четене и функционалната грамотност, която е отразена и в международните изследвания за постиженията на учениците.*

Специално внимание е отделено на *мястото на цифровото четене в обучението по български език и литература, което вече е широко застъпено в учебните програми в началния образователен етап, а с тях са съобразени и учебниците по двата предмета. Предлага се разработването на нов формат на електронния вариант на учебника, като за разлика от хартиения, той може да изпълнява редица допълнителни функции:*

- учебен дневник под формата на блог, в който да могат да се публикуват реализирани творчески задачи от страна на учениците;
- чат, в който ученикът да може да обменя информация и впечатления за своята учебна дейност с приятели и учители;
- индивидуално изработен речник на термините;
- портфолио, в което да се съхраняват ученически разработки.

Г. Публикации, свързани с началното образование и съвременните образователни технологии

Димитрова, Зл. 2022. Възможности на изследователския подход за формиране на екологична култура в началното училище. *Международна научна конференция „Черно море – врата и много мостове“*. БСУ. 372 – 379. ISBN: 978-619-253-017-4.

<https://www.bfu.bg/uploads/pages/sbornik-conf2022-chno-more.pdf>

Опознаването на света чрез собствения изследователски опит създава условия за активен процес на трансформация на схоластичните знания в активна взаимовръзка със заобикалящата среда. Човек, който е направил свое практическо проучване и на тази база е извел конкретни изводи, не ги забравя през целия си живот. Ето защо **статията търси отговор на въпроса „Как да организираме изследователската дейност на малките ученици в областта на екологията?“**.

В първата част се разглежда **в теоретичен и практико-приложен план необходимостта от екологична култура на малкия ученик и възможностите**

на изследователския подход в обучението. Въз основа на представените теоретични концепции се прави изводът, че *съвременните образователни стандарти изискват прилагането на изследователски подход в учебната работа.* Но това е трудно за реализиране в образователната практика, тъй като е необходимо да се определят обектите и целите на всяко изследване, да се разработи методика за изследователския подход и да се създадат подходящи учебно-методически материали. Това е причината използването на този подход по-често да се декларира, отколкото да се прилага.

Разгледани са *различните форми на учебно-възпитателна работа за практическо прилагане на изследователския подход в обучението.* Статията акцентира върху мястото на екологичната култура сред ключовите компетентности на ХХІ век. Тя **предлага конкретни изследователски задачи за работа с ученици в начална училищна възраст.** Стига се до извода, че изследователският подход предоставя неограничени възможности на децата да опознават и откриват необятния свят на природата. Чрез различни методи, техники и игри те могат да експериментират с водата, въздуха, почвата, растенията. Стремещт е да се научат да развиват и поддържат уважението към природата, да осъзнават резултатите от човешката дейност върху нея. Близостта с природата може да върне усета към простотата и естественото, желанието да играеш навън, да общуваш, да бъдеш откривател в своя свят.

Д. Публикации, свързани с педагогиката на висшето образование

Димитрова, Зл. 2023. Професионално-практическа подготовка на бъдещите учители - реалности и перспективи. ХХІІ международна научно-практическа конференция на тема „Национален и международен опит на университетското образование в поликултурното общество: проблеми, противоречия, решения“. ISSN 978-954-490-768-6 (под печат).

Статията разглежда проблеми, свързани със състоянието и качеството на професионално-практическото обучение на студентите. *Целта е да се установят и анализират тенденциите в тази посока, въз основа на които да се формират препоръки за въвеждане на иновативни решения.* Изследването се базира на анкетно проучване сред 60 студенти от специалностите «Предучилищна и начална училищна педагогика» и «Начална училищна педагогика и чужд език» в програми на ОКС «бакалавър» и «магистър» при Бургаския свободен университет. Мотивацията за избор на учителската професия, трудностите по време на онлайн обучението и удовлетвореност от практическата подготовка, която получават студентите по време на обучението

си в университета, са само част от проблемите, застъпени в допитването. **Въз основа на събраните данни са направени следните изводи:**

1. Усилията на преподавателите и студентите, насочени към изграждане на професионалната квалификация на учителя (детски и начален), дават резултат. По-голямата част от анкетираният признават, че се чувстват достатъчно подготвени и имат готовност и желание да се реализират в професията.

2. Часовете за практическо обучение в училища и детски градини трябва да се въведат още от първия семестър на първи курс и с всяка следваща година да се увеличават. Това позволява на бъдещите учители своевременно да се ориентират в някои образователни противоречия и да търсят подходящи теоретично-практически варианти за тяхното преодоляване. При редовно реализиране на учебни задачи с децата и учениците студентите ще започнат да овладяват разнообразни форми на ефективно педагогическо взаимодействие и педагогическо мислене.

3. Известно е, че децата със синдром на хиперактивност и дефицит на вниманието се увеличават, а образователните проблеми с тях все още остават непопулярни. Във връзка с това възниква и необходимостта от допълване на професионално-практическата подготовка на студентите. За да придобият умения за работа с тези деца, на бъдещите учители са необходими теоретични познания и непосредствена работа, чрез които да обогатят своя професионален опит.

4. Работата с родителите все още остава встрани от професионално-практическата подготовка на студентите. Така те не придобиват съществени умения за общуване с членовете на семействата по образователни проблеми.

Е. Публикации, свързани с неформалното образование

Димитрова, Зл. 2022. Развитие на професионалните умения на бъдещите педагози чрез дейности в Студентски клуб „Мисия учител“. *Педагогика*. 94(9). 1143 – 1157.

https://azbuki.bg/wp-content/uploads/2022/11/Pedagogy_9_22_Zlatina-Dimitrova.pdf

Разработката разглежда теоретичните и приложни аспекти на студентския клуб като форма за неформално образование във висшите училища. В синхрон с актуалните тенденции в образованието е необходимо още в студентската аудитория да се създават условия за професионално-личностно развитие в избраната педагогическа професия. Пример в тази посока е *Студентски клуб „Мисия учител“ при Бургаския свободен университет*,

учреден през учебната 2021/2022 г. Емпиричното изследване обхваща студенти от специалностите «Предучилищна и начална училищна педагогика» и «Начална училищна педагогика и чужд език» при БСУ. Основната му цел е да се анализират възможностите, значимостта и ефективността от приложение на неформалното образование за задълбочаване на професионалната подготовка на бъдещите педагози.

Статията разглежда актуални тенденции в професионално-практическата подготовка на бъдещите педагози и възможностите за развитие на техните професионални умения чрез дейности в студентския клуб. Това става чрез представяне на добри педагогически практики и предоставяне на възможност на студентите да общуват с деца, ученици, педагогически специалисти и експерти в реална учебна и в неформална среда. По този начин познанието, получено във формална обстановка, се допълва и „преживява“ по време на извънаудиторна заетост чрез работа на „терен“ – в реални ситуации, стойностни за личностната и професионалната реализация на бъдещия млад учител.

Въз основа на направеното проучване се прави изводът, че *студентският клуб олицетворява партньорството между формалното и неформалното образование и пълноценно се вписва в образователната политика на висшите училища, които подготвят педагогически специалисти.* Дейностите на студентския клуб в рамките на традиционния образователен процес в университета дават значителен потенциал за развитие на професионалните умения и професионално-личностни качества на бъдещите педагози. Този вид подготовка отговаря на новата тенденция за непрекъснато образование, което обхваща всички степени, форми и звена за обучение и възпитание през целия живот. Студентският клуб има и друго предимство – чрез приложение на методическите инструментални форми на неформалното образование се стимулират: критическото и творческото мислене на бъдещите учители; развитието на техните комуникативни умения и техники; уменията им за работа в екип и отстояване на собствените позиции; по-висока степен на професионална адекватност; прилагане на иновационни техники и стратегии в практиката (ориентирани преди всичко към интеграция между различните видове изкуства) и др.

Ж. Публикации, свързани с подобряване на междуличностните взаимоотношения ученик – учител

Димитрова, Зл. 2023. Конфликти в педагогическото общуване между ученик и учител и стратегии за тяхното преодоляване. *Предучилищно и училищно*

образование. София: Педагогическо издателство „Образование“. бр. 2, 73 – 86. (под печат). ISSN 2535-0692.

Статията представя конфликтите като бариера за пълноценното педагогическо общуване между учители и ученици в съвременното училище. Отговорността за изграждането на среда на взаимно приемане и равенство в отношенията принадлежи на учителя. Ето защо познаването на психологическите модели на общуване, изучаването на конфликтите в педагогическото взаимодействие, целенасоченото усвояване на умения за установяване на отношения на равнопоставеност, партньорство и взаимно уважение както в детския екип, така и в общуването на педагога с класа са важна основа за ефективна комуникация. *За да се идентифицират причините за конфликтите и да се определят подходите за тяхното разрешаване, в разработката се представят и анализират различни ситуации на педагогическо общуване от практиката.*

3. Публикации в областта на медийната комуникация

Димитрова, Зл. 2022. Културна еволюция: театърът по време на пандемия. Креативният град: медийни наративи и комуникативни политики. Университетско издателство „Св. св. Кирил и Методий“. Велико Търново. 86 – 102. ISBN 978-619-208-288-8.

Историческата 2020-а предложи неочаквани и драматични сюжети в културата и те не бяха плод на оригинален сценарий, а абсолютна реалност. Пандемията от коронавирус постави изкуството пред неочаквани изпитания, а по оценка на експертите от ООН човечеството е изправено пред «катастрофа в сферата на културата». Пандемията доведе до огромни икономически загуби, а културните институти у нас са на прага на оцеляването. Цяло поколение артисти, художници и музиканти не само в България се сблъска с безпрецедентни трудности и много от тях дори напуснаха професията. **Статията представя как се адаптират към новата пост-пандемична реалност три държавни театрални институции – Музикално-драматичен театър «Константин Кисимов» във Велико Търново, Театрално-музикален център „Димитър Димов” в Кърджали и Куклен театър – Габрово.**